

Kamu ve Özel Sektörde Hizmet Veren Kurum ve Kuruluş Binalarının Engelli Bireylere Uygunluğunun İncelenmesi (Elazığ İl Örneği)

Hediye YILDIRIM¹
Mahmut AÇAK²
Serkan DÜZ³

Özet

Belediye yönetiminde olan yerlerin engelliler kullanımı için standartlara uygun olarak hazırlama süresinin 01.07.2015 tarihinde biteceğini biliyoruz. Bu nedenle, bu çalışma Elazığ İl merkezinde bulunan kamu ve özel sektörde hizmet veren kurum ve kuruluş binalarının engelli bireylere uygunluğu amacıyla yapılmış olup Elazığ İl merkezinde bulunan 300 tane Kamu ve Özel sektöre ait bina incelemeyi amaçlamaktadır.

Araştırmacı tarafından 28 soru içeren Bina Gözlem Formu geliştirildi. Araştırmacı Elazığ il merkezinde bulunan 184 kamu binası, 17 kamu ek binası ve 84 özel sektöre bağlı ana bina ve 15 özel sektöre bağlı ek bina toplam 300 binada engellilere uygunluğuna bakıldı. Veriler kategorik değişkenler için (n) ve yüzde (%) olarak gösterildi.

Araştırma sonuçlarına göre, kamu ve özel binaların giriş merdivenlerinin % 62,3'ü standartlara uygun, binaların %65'inin içerisindeki zeminler

- 1 Fırat Üniversitesi Spor Hizmetleri Şube Müdürlüğü, hediye2323@hotmail.com
- 2 Doç. Dr., İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, m.acak@hotmail.com
- 3 Yrd. Doç. Dr., İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, serkan.duz@inonu.edu.tr

kaymayan malzemeden yapılmış olduğu belirlenmiştir. Kapı eşiklerinin engellilerin rahat geçişine uygun olma durumu tüm binaların %79,3 dür. Kamu ve özel binaların girişinde engelliler için yapılan rampaların % 59,5'i, bina giriş kapılarının % 71,7'si engellilerin kullanımına uygun olmadığı, binalarda bulunan asansörlerin% 90,7'i engellilere uygun olmadığı, binaların % 93,3'ünde engelli danışma merkezinin bulunmadığı, binaların % 82'inde tuvalet ve lavaboları engellilere uygun olmadığı, bina içinde bulunan odaların % 95'nin dizaynı engellilere uygun olmadığı, elektrik düğmeleri, prizler ve cihazların % 96,7'sinin standartlara uygun olmadığı, binaların % 97,3'ü acil durum çıkışlarının engelliler için uygun olmadığı tespit edilmiştir. Elazığ ilinde bulunan kamu ve özel binaların engelliler için çok büyük eksikliğin olduğu tespit edilmiştir. Binalarda sonradan engelliler için yapılan birçok düzeltmelerinde standartlara uygun olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimler: Engelliler, Engellilere Göre Tasarımlar, Kamu Binaları, Özel Sektör Binaları, Ulaşılabilirlik, Standartlar.

Giriş

Engellilik kavramının öncelikle akla getirdiği durumların ilki beden bir bölümünün yokluğu veya hareket yeteneğinden yoksunluğudur. İkincisi ise duyu organlarının, özellikle gözün ve kulağın işlevsel sorunları ve iş görmezlikleridir. Birey bu durumu nedeniyle toplumsal rollerini tam olarak yerine getiremez. Böylece, başkalarından farklı olma hâli, başkalarına bağımlı yaşamak zorunda kalma, dolayısıyla engellilik durumu ortaya çıkar (Kilimcioğlu, 2005). Modern hayatta özürlü olmak, görmezden gelinmekte, yok sayılmaktadır. İnsanlar doğuştan ya da sonradan, kimi fiziksel yeteneklerini kaybetmiş olarak yaşamaktadır (İBB Sağlık Daire Başkanlığı,1988). Engelli bireylerin, başka bireylerin yardımına muhtaç olmadan kendi kendilerine yetebilmelerinin sağlanması, fırsat eşitliğinin gerçekleştirilmesi ve topluma üretici bireyler olarak kazandırılmaları, kullanılabilir yaşamsal alanların özür-lülerin yaşam aktivitelerini sınırlandırmayacak, onlara kolaylıklar sağlayacak şekilde düzenlenmeleri büyük önem taşımaktadır (Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2009).

T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı ve T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın 2002 yılında yaptığı Türkiye Özürlüler Araştırması'na göre Türkiye'de engelli nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %12,29'dur (Artar ve Karabacakoğlu, 2003). Elazığ nüfusu 2013 yılına göre 347.857'dir (elazig.bel.tr/elazig,2014). Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK) verilerine göre 2011 yılı itibariyle Elazığ'daki engelli birey sayısı 42513 kişidir (tuikapp.tuik.gov.tr.2014).

Kamu alanları, özel ve genel ihtiyaçların görünür olduğu yerlerdir. Çünkü şehirlerdeki kamu hayatı buralarda gerçekleştirilir ve sosyo-ekonomi ve kamu kültürü nedeniyle sürekli değişir (Turel, Yiğit ve Altuğ, 2007). Engelli kullanıcı için mekân tasarımlarında, genel kullanıcılar için düşünülen temel gereksinimlerin yanında, bireyin fiziksel veya psikolojik durumu göz önüne alınmalıdır. Aslında engelli kullanıcı için mekân tasarımı, özür durumlarından dolayı kişilerin kısıtlanan hareketlerini, gerek fizyolojik gerekse psikolojik ekipmanlar vasıtasıyla yapabilir hale gelmesi ve tek başına hayatını devam ettirebilmesidir (TSD, 20065, 2006). Engelli kişiler yaşam alanlarında görmezden gelinmekte ve gerek iç ve gerekse dış mekan tasarımlarında ulaşılabilirlikleri yok denecek kadar az bir boyuttadır. Yaşamın her alanını engellilerin de kullanabilecekleri göz önünde tutulmalı ve engellilere uygun standartlar saptanıp onlara göre dizaynlar yapılmalıdır.

Engelli insanların kentsel yaşama katılım alanındaki ihtiyaçları, engelli olmayanlarla farklı olmakla birlikte temelde benzerdir. Tüm insanlar gibi, engelli insanların da hizmetlerden eşit fırsatlarda yararlanması, işine, okuluna, alışverişe, spor alanlarına, parklara, engelli olmayan insanların kullandığı yollarla ve taşıtlarla gidebilmesi gerekmektedir. Yerel yönetimler, yaptıkları teknik alt yapı yatırımlarıyla, kent mekânının şekillenmesinde önemli role sahiptir. Kentsel ulaşım hizmetlerinin, kentteki her açık alan ve yapının engelliler için ulaşılabilirliğinin yerel yönetimlerce sağlanıyor olması, engellilerin sosyal yaşama katılmasında en önemli unsurdur. Ulaşılabilirlik ve kullanım açısından; Kamusal binalara (kamunun kullanımına açık resmi ve özel tüm yapılar) erişim, açık alanlar (sokak, cadde ve meydanlar, parklar, rekreasyon alanları v.b.),

konutlar, toplu taşımacılık ve trafik düzenlemeleri konularında, yerel yönetimler yasal sorumlu ve yetkili olarak çözüm getirmek zorundadır (TSD, 20065, 2006). Ulaşılabilirlik hizmet ve imkânlarla ulaşamayan kişilere eşit erişim verme ile ilgili aktivitelerdir. Engelli kişiler her şeye bütünüyle ulaşamayan kişilerdir (Soltania ve ark. 2012).

Toplumsal ve kamusal hatta bireysel yaşam alanları toplumun çoğunluğuna göre tasarlandığı için diğer kişiler açısından engel teşkil etmeyen ulaşım ve mekânsal özellikler, engelli kişilerin haklarını kullanmalarını önleyen bariyer niteliğindedir (**Çağlar, 2012**). Engelsiz mekân ve hizmetlerin hayata geçirilmesi; yapılı çevreyi oluşturan tüm kentsel alanların, ulaşım sistemlerinin ve bilgiye erişimin bir bütün olarak planlanmasıyla mümkün olacaktır (**Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2010**).

Kentsel mekânda her engel grubunun yaşamını rahatça devam ettirebilmesi için gereksinim duyduğu kentsel mekân düzenlemeleri, sahip olunan engelin türüne göre farklılık göstermektedir. Bir görme engelli, sesli trafik lambaları gibi kentsel donanımlara ihtiyaç duyarken, bir ortopedik engelli, tekerlekli sandalye kullanıcısının da yararlanabileceği, özel olarak tasarlanmış toplu taşıma araçlarına ihtiyaç duymaktadır. Kentsel mekânın fiziksel engelliler için yaşanabilir hale getirilmesi için tüm ihtiyaçlarının karşılanabileceği bir biçimde engellilerin kullanımına sunulması önemli bir zorunluluktur (Hazer, 2005).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından “Engelliler Hakkında Kanunu” erişilebilirlikle ilgili hükümlerinin uygulanmasını sağlamak üzere hazırlanan “Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği” 20 Temmuz 2013 tarihinde 28713 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (www.eyh.gov.tr/tr.2014). 3194 Sayılı İmar Kanunu; 1997 yılında 3194 sayılı İmar Kanunu’na eklenen Ek Madde 1 ile;

“Fiziksel çevrenin engelliler için ulaşılabilir ve yaşanabilir kılınması için; imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda, Türk Standartları Enstitüsü’nün ilgili standartlarına uyulması zorunludur” hükmü getirilmiştir (**ÖİB, 2005; 137-138**). Çalışmamız bu yükümlülüklerin Elazığ ilinde ne kadar yerine getirildiği konusunda yol gösterici ve belirleyici bir araştırma olacaktır.

1. Meteryal Metod

Çalışmada Elazığ il merkezindeki kamu ve özel sektör binalarının engellilere uygunluğunu belirlemek için Elazığ il sınırları içinde yürütülmüştür. Araştırmanın ana materyalini Elazığ ilinde ki 300 kamu ve özel sektöre ait binalar oluşturmuştur. Araştırmacı tarafından 28 soru içeren Bina Gözlem Formu geliştirildi. Sorular engelliler için yapılması gereken düzenlemelerin yapılıp yapılmadığını ve uygunluğunu değerlendirmek üzere hazırlandı. Araştırmacı Elazığ il merkezinde bulunan 184 kamu binası, 17 kamu ek binası ve 84 özel sektöre bağlı ana bina ve 15 özel sektöre bağlı ek bina toplam 300 binada engellilere uygunluğuna bakıldı. Kamuya ait bina örnekleme: Valilik ana ve ek binalar, Adliye sarayı, Üniversite, cezaevi, Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü ana bina ve ek binaları, MEB bağlı okullar, Tapu Kadastro, DSİ, Karayolları İl Müdürlüğü... Özel sektöre ait binalara örnek olarak PTT, Dershaneler, Bankalar, Özel Okullar, Yurtlar, Rehabilitasyon Merkezleri, Oteller, Eğitim Kursları... oluşturmaktadır. Veriler kategorik değişkenler için (n) ve yüzde (%) olarak gösterildi.

Araştırma kamu ve özel sektöre ait binaların engellilerin kullanabilmeleri için gerekli olan engelli standartları temel alınarak, engellilerin kullanımı açısından irdelenmiş ve bu doğrultuda Elazığ ilinde kullanılan kamu ve özel sektöre ait 300 bina incelenerek anket çalışması yapılmıştır. Bu çalışma doğrultusunda kamu ve özel sektöre ait binalara da engellilerin karşılaştıkları sorunları tespit edilmesini sağlayacak bir yöntem seçilmiştir.

Bu anlamda yapılan çalışmalar üç aşamadan oluşmaktadır.

1) Çalışma konusu ve alanı ile ilgili veri toplanması, Elazığ valiliğinden araştırmanın yapılması için Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünden izin alındı.

2) Verilere göre, kamu ve özel sektöre ait binaların engelli standartları açısından irdelenmesi,

3) Kamu ve özel sektöre ait binaların engellilerin kullanımına yönelik anket yönteminin uygulanması.

Araştırma alanı olarak seçilen kamu ve özel sektöre ait binalara gidilerek, engellilerin bu binalara erişimlerinin ve kullanımlarının,

engelliler için ön görülen standartlar açısından irdelenmesi amacı ile fotoğraf çekimleri ile bu binaların mevcut durumları saptanmıştır. Bu binalarda yapılan gözlemler çalışma alanı olarak seçilmiş kamu ve özel sektöre ait binalar engelliler için hazırlanmış olan standartlar doğrultusunda irdelenmiştir.

2. Bulgular

Elazığ ilinde kamu ve özel sektöre ait binaların engellilerin kullanımına uygunluğu incelenmiştir. Bu çerçevede Elazığ ilinde yapılan çalışmadaki bulgular aşağıdaki gibi elde edilmiştir. Elazığ merkezde incelenen 300 kamu ve özel bina bahçelerinde engelli araç parkının kamu ana bina da 22 (%12) bulunduğu, 162 (%88) bulunmadığı, kamu ek bina da 1 (%6) bulunduğu, 16 (%94) bulunmadığı tespit edilmiştir.

Kamu ve özel binaların giriş merdiveni engellilere uygunluğunun incelendiğinde kamu ana binasında 113 (%61,4) uygun, 71 (38,6) uygun olmadığı tespit edilmiştir. Kamu ek bina da 11 (%64,7) uygun, 6 (35,3) uygun olmadığını tespit etmiş bulunmaktayız. Özel ana bina da 53 (63,1) uygun, 31 (36,9) uygun olmadığı gözlenmiştir. Özel ek bina da 9 (%60) uygun, 6 (%49) uygun olmadığı sonucuna varılmıştır.

Kamu ve özel binaların girişinde engelliler için rampanın olup olmama durumu incelendiğinde; Kamu ana bina da 104 (%56,5) bulunurken, 80 (%43,5) bulunmamaktadır. Kamu ek binada 7(41,2) bulunurken, 10 (%58,8) bulunmamaktadır. Kamu ana ve ek binalar karşılaştırıldığında kamu ana binalarında bariz bir farkla uygunluk tespit edilmiştir. Özel ana bina da 26 (%31) bulunurken, 58 (%69) bulunmamaktadır. Özel ek bina da 5 (% 33,3) bulunurken, 10 (%66,7) bulunmamaktadır.

Tablo 1. Kamu ve özel binaların girişinde engelliler için rampa uygunluk dağılımı

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	84	%45,7	6	%35,3	21	% 25	3	% 20	114	%31,5
Hayır	100	%54,3	11	%64,7	63	% 75	12	% 80	183	%68,5
Toplam	184	% 100	17	% 100	84	% 100	15	% 100	300	% 100

Kamu ana bina da 84 (%45,7) uygun, 100 (54,3) uygun değildir. Kamu ek bina da 6 (%35,3) uygun, 11(%64,7) uygun değildir. Bu durum da kamu ana binada uygunluğun fazla olduğu görülmektedir. Özel ana bina 21 (%25) uygun, 63 (%75) uygun değildir. Özel ek bina 3 (%20) uygun, 12 (%80) uygun olmadığı gözlenmiştir.

Tablo 2. Kamu ve özel binaların giriş kapıları engellilerin kullanımına uygunluğunun dağılımı

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	61	%33,2	5	%29,4	22	%26,2	2	%13,3	85	%28,3
Hayır	123	%66,8	12	%70,6	62	%73,8	13	%86,7	215	%71,7
Toplam	184	% 100	17	% 100	84	% 100	15	% 100	300	% 100

Kamu ana binada 61 (%33,2) uygun, 123 (%66,8) uygun değildir. Kamu ek bina da 5 (%29,4) uygun, 12 (%70,6) uygun değildir. Özel ana bina da 22 (%26,2) uygun, 62(%73,8) uygun değildir. Özel ek bina da 2 (%13,3) uygun, 13 (%86,7) uygun değildir.

Tablo 3. Merdivenlerin basamakları renkleri seçilebilir zıt renkli, çıkışları kolay ve güvenli, yükseklik, derinlik ve trabzanlar nispetinde engellilere uygunluğu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	3	%1,6	0	% 0	1	%1,2	0	% 0	4	%1,4
Hayır	181	%98,4	17	%100	83	%98,8	15	%100	296	%98,6
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Kamu ana bina da 3 (%1,6) uygun, 181 (%98,4) uygun değildir. Kamu ek bina da 0 (%0) uygun, 17 (%100) uygun değildir. Kamu ve ek bina karşılaştırıldığında kamu binaların da uygunluk çok küçük bir üstünlük arz etmektedir. Özel ana bina da 1 (%1,2) uygun, 83 (%98,8) uygun değildir. Özel ek bina da 0 (%0) uygun, 15 (%100) uygun değildir.

Tablo 4. Giriş katındaki tüm bölümlere basamaksız ve rampasız olarak ulaşılabilirliği

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	142	%77,2	14	%82,4	55	%65,5	9	% 60	220	% 73,3
Hayır	42	%22,8	3	%17,6	29	%34,5	6	% 40	80	% 26,7
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Kamu ana bina da 142 (%77,2) uygun, 42 (%22,8) uygun değildir. Kamu ek bina da 14 (%82,4) uygun, 3 (%17,6) uygun değildir. Kamu ana binada uygunluk daha yüksek seviyede olduğu saptanmıştır. Özel ana bina da 55(%65,5) uygun, 29 (%34,5) uygun değildir. Özel ek bina da 9 (%60) uygun, 6 (%40) uygun değildir.

Tablo 5. Binaların zemini engellilere uygunluk durumu.

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	159	%86,4	14	%82,4	18	%21,4	4	%26,7	195	% 65
Hayır	3	%13,6	3	%17,6	66	%78,6	11	%73,3	105	% 35
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Kamu ana bina da 159 (%86,4) uygun, 3 (%13,6) uygun değildir. Kamu ek bina da 14 (%82,4) uygun, 3(%17,6) uygun değildir. Böylelikle kamu ana binalarda uygunluk daha yüksek seviyede gözlenmiştir. Özel ana bina da 18 (%21,4) uygun, 66 (%78,6) uygun değildir.

Tablo 6. Binaların asansörünün olma veya olmama durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	46	%33,3	2	%11,8	18	%21,4	4	%26,7	70	%23,3
Hayır	138	%66,7	15	%88,2	66	%78,6	11	%73,3	130	%76,7
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Kamu ana bina da 46 (%33,3) uygun, 138 (%66,7) uygun değildir. Kamu ek bina da 2 (% 11,8) uygun, 15 (%88,2) uygun değildir. Görüldüğü gibi kamu ana binalarında kamu ek binalara göre uygunluğun yüksek olduğu tespit edilmiştir. Özel ana bina binalarda ise 18 (%21,4) uygun, 66(%78,6) uygun olmadığı, özel ek bina da 4 (%26,7) uygun, 11 (%73,3) uygun olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Tablo 7. Binalarda bulunan asansörlerin engellilere uygunluk durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	25	%13,6	0	%0	2	% 4	1	% 6,7	28	% 9,3
Hayır	159	%86,4	17	%100	82	% 96	14	%93,3	272	%90,7
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Kamu ana bina da 25 (%13,6) uygun, 159 (86,4) uygun olmadığı, kamu ek binalar da ise 0 (%0) uygun, 17(%100) uygun olmadığı tespit edilmiştir. Kamu ana binalarda uygunluk az da olsa yüksek seviyede görülmektedir. Özel ana binalar da ise 2 (%4) uygun, 82(%96) uygun değildir. Özel ek bina da ise 1 (%6,7) uygun, 14(% 93,3) uygun değildir.

Tablo 8. Asansör düğmeleri engellilerin ulaşabileceği yükseklikte olma durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	23	%12,5	0	%0	2	% 2,4	0	%0	25	%8,3
Hayır	161	%87,5	17	%100	82	%97,6	15	%100	275	%92,7
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Kamu ana binaların da 23 (%12,5) uygun, 161 (87,5) uygun olmadığı, kamu ek binalar da ise 0 (%0) uygun, 17 (%100) uygun olmadığını görmekteyiz. Özel ana binalar da ise 2 (%2,4) uygun, 82 (97,6) uygun olmadığı, özel ek binalarda ise 0 (%0) uygun,15 (%100) uygun olmadığını sonucunu görülmektedir.

Tablo 9. Binalarda bulunan asansörlerin görme engellilere uygunluk durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	21	%11,4	0	% 0	3	%3,6	0	% 0	24	% 8
Hayır	163	%88,6	17	%100	81	%96,4	15	%100	276	% 92
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Kamu ana binaların da 21 (%11,4) uygun, 163 (%88,6) uygun değildir. Kamu ek binalar da 0(%0) uygun, 17 (% 100) uygun değildir. Özel ana binalarda 3 (% 3,6) uygun, 81 (%96,4) uygun değildir, özel ek binalarda

ise 0 (%0) uygun, 15 (%100) uygun değildir. Toplam sonuçlara göre 24 (% 8) engellilere uygun, 276 (% 92)'sı görme engellilere uygun değildir.

Tablo 10. Asansörün içinde engelli bireylerin tutunabileceği
trabzanın bulunma durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	30	%16,3	1	%5,9	8	%9,5	0	% 0	39	% 13
Hayır	154	%83,7	16	%94,1	76	%90,5	15	%100	261	% 87
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Kamu ana binalar da 30 (%16,3) uygun, 154 (% 83,7) uygun değildir. Kamu ek binalar da 1 (% 5,9) uygun, 16 (%94,1) uygun değildir. Kamu ana binalarda ek binalara göre uygunluk daha yüksektir. Özel ana binalar da ise 8 (% 9,5) uygun, 76 (% 90,5) uygun değildir. Özel ek binalarda ise 0 (%0) uygun,15 (%100) uygun değildir. Kamu ve özel binalar karşılaştırıldığı da kamu binaların da uygunluk daha yüksektir.

Tablo 11. Binanın iç bölümünde engelli danışma merkezinin
bulunma durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	17	%9,2	0	% 0	3	%3,6	0	% 0	20	%6,7
Hayır	167	%90,8	17	%100	81	%96,4	15	%100	280	%93,3
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Kamu ana binaların da 17 (9,2) standartlara uygun, 167 (90,8) uygun değildir. Kamu ek binaların da ise 0(%0) uygun, 17 (%100) uygun değildir. Kamu ana binalarında kamu ek binalara göre uygunluk daha yüksektir. Özel ana binalar da ise 3 (%3,6) uygun, 81 (%96,4) uygun değildir. Özel ek binalar da ise 0 (%0) uygun, 15 (%100) uygun değildir. Özel ana binada uygunluk birkaç binada da olsa söz konusudur. Toplam sonuçlara göre sadece 20 'sinde engelli danışma merkezi vardır. Yine büyük çoğunluk olan 280 tane binada engelli danışma merkezi bulunmamaktadır.

Tablo 12. Binanın tuvalet ve lavaboları engellilere uygunluk durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	41	%22,9	3	%17,6	9	%10,7	1	%16,7	54	%18
Hayır	143	%77,1	14	%72,4	75	%89,3	14	%30,5	246	%82
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Kamu ana binalar da 41 (%22,9) uygun,143 (% 77,1) uygun değildir. Kamu ek binalar da ise 3 (%17,6) uygun, 14 (72,4) uygun değildir. Karşılaştırıldığında da kamu ana bina da uygunluğun yüksek olduğu görülmektedir. Özel ana binalar da ise 9 (% 10,7)uygun, 75 (%98,3) uygun değildir. Özel ek binalar da ise 1 (%16,7)uygun,14 (%30,5) uygun değildir.

Tablo 13. Engellilerin kullanımına uygun özel tuvalette engelli bireyintutunacağı trabzanın bulunma durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	32	%17,4	2	%11,8	10	%11,9	0	% 0	44	%14,7
Hayır	152	%82,6	15	%88,2	74	%88,1	15	%100	156	%85,3
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Kamu ana binaların da 32 (%17,4) uygun, 152 (%82,6) uygun değildir.Kamu ek binalar da 2 (%11,8) uygun, 15 (%88,2) uygun değildir sonucuna varılmıştır.Kamu ana ve ek binalar karşılaştırıldığında da kamu ana binalarda uygunluk daha yüksek bulunmuştur.Özel ana binalar da 10 (%11,9) uygun, 74 (%88,1) uygun değildir.Özel ek binalar da 0 (%0) uygun, 15 (%100) uygun değildir.Özel ana ve ek binalar karşılaştırıldığında da özel ana binalar da uygunluk daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 14. Engellilerin kullanımına uygun özel tuvalette zeminler kaymayan malzemeden yapılma durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	47	%25,5	3	%17,6	12	%14,3	0	% 0	62	%20,7
Hayır	137	%74,5	14	%82,4	72	%85,7	15	%100	148	%79,3
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Kamu ana bina da 47(%25,5) uygun, 137 (%74,5) uygun değildir. Kamu ek binalar da ise 3 (%17,6) uygun.14 (%82,4) uygun değildir. Kamu ana ve ek bina karşılaştırıldığı da kamu ana binalar da uygunluk daha yüksektir. Özel ana binalar da 12(% 14,3) uygun, 72 (%85,7) uygun değildir. Özel ek binalarda 0 (%0) uygun,15 (%100) uygun değildir. Özel binalar da özel ana binalar da uygunluk yüksek tespit edilmiştir. Toplam sonuçlar da % 79,3'ünde kaygan bir zemin olduğu, %20,7 standarda uygun olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 15. Engellilerin kullanımına uygun özel tuvalette klozet yüksekliği engellilerin kullanımına uygunluk durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	34	%18,5	2	%11,8	9	%10,7	0	% 0	45	%15
Hayır	150	%81,5	15	%88,2	75	%89,3	15	%100	255	%85
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Kamu ana binalarında 34 (%18,5) uygun, 150 (%81,5) uygun değildir. Kamu ek binalar da 2 (%11,8) uygun, 15 (%88,2) uygun değildir. Kamu ana ve ek binalar karşılaştırıldığı da kamu ana binalar da uygunluk daha yüksek tespit edilmiştir. Özel ana binalar da ise 9 (%10,7) uygun, 75 (89,3) uygun değildir. Özel ek binalar da 0 (%0) uygun, özel ek binalar da ise 15 (%100) uygun değildir. Sonuç olarak engellilerin kullanımına uygun özel tuvalette klozet yüksekliği engellilerin kullanımına uygunluğu % 15'i uygun, % 85'inin ise klozet yüksekliği gereken standartlarda olmadığı görülmüştür.

Tablo 16. Engellilerin kullanımına uygun özel tuvalette lavabo tercihen klozetin üzerinde bulunma durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	20	%10,9	1	%5,9	4	% 4,8	0	% 0	25	%8,3
Hayır	163	%89,1	16	%94,1	80	%95,2	15	%100	275	%91,7
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Kamu ana binaların da 20 (% 10,9) uygun, 163 (%89,1) uygun değildir. Kamu ek binaların da ise 1 (%5,9) uygun, 16 (94,1) uygun değildir.

Özel ana binalar da ise 4 (%4,8) uygun, 80 (%95,2) uygun değildir. Özel ek binalarda ise 0 (%0) uygun, 15(%100) uygun değildir. Sonuçlardan da anlaşılacağı gibi (% 91,7) büyük çoğunluğun istenilen standartlarda olmadığı gözlenmiştir.

Tablo 17. Bina içinde bulunan odaların dizaynı engellilere uygun bulunma durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	9	%4,9	0	%0	6	%7,1	0	%0	15	%5
Hayır	174	%95,1	17	%100	78	%92,9	15	%100	285	%95
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Kamu ana binalarında 9 (%4,9) uygun, 174 (%95,1) uygun değildir. Kamu ek binalarda 0 (%0) uygun, 17 (%100) uygun değildir. Özel ana binalarda ise 6 (%7,1) uygun, 78(%92,9) uygun değildir. Özel ek binalar da ise 0(%0) uygun, 15 (%100) uygun değildir. Sonuç olarak bina içinde bulunan odaların dizaynı engellilere uygun bulunma durumuna bakıldığında kamu ve özel binalarda istenilen sonuçların %95 oranında elde edilmediği görülmüştür.% 5gibi küçük bir sayının uygunluğu üzüntü vericidir.

Tablo 18. Elektrik düğmeleri, prizler ve cihazların kumanda düğmeleri 1 m yüksekliğe monte edilme durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	7	%3,9	0	%0	3	%3,6	0	%0	10	%3,3
Hayır	177	%76,1	17	%100	81	%96,4	15	%100	290	%96,7
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Kamu ana binaların da 7 (%3,9) uygun, 177 (76,1) uygun değildir. Kamu ek binaların da 0 (%0) uygun, 17 (%100) uygun değildir. Özel ana binalar da ise; 3 (%3,6) uygun, 81 (%96,4) uygun değildir.Özel ek binalar da ise 0(%0) uygun, 15 (%100) uygun değildir.

Tablo 19. Bina içerisinde engellileri yönlendirebilecek sembollerin durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	8	%4,3	0	%0	2	%2,4	0	%0	10	%3,3
Hayır	176	%95,7	17	%100	82	%98,6	15	%100	290	%96,7
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Kamu ana binalarında 8 (%4,3) uygun, 176 (%95,7) uygun değildir. Kamu ek binaların da 0 (%0) uygun, 17 (%100) uygun değildir. Özel ana binalarda 2 (%2,4) uygun, 82 (%98,6) uygun değildir. Özel ek binalar da 0 (%0) uygun, 15 (%100) uygun değildir. Sonuç olarak %96,7 gibi bir sonuç olması gereken sembollerin bulunmadığı görülmüştür.

Tablo 20. Bina içerisindeki zeminler kaymayan malzemeden yapılmaması durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	161	%87,5	12	%70,6	62	%73,8	9	%60	244	%81,3
Hayır	23	%12,5	5	%19,4	22	%26,2	6	%40	56	%18,7
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Kamu ana binalar da 161 (%87,5) uygun, 23 (%12,5) uygun değildir. Kamu ek binalarda 12 (%70,6) uygun, 5 (%19,4) uygun değildir. Özel ana binalarda; 62 (73,8) uygun, 5 (%19,4) uygun değildir. Özel ana binalar da; 62 (%73,8) uygun, 22 (%26,2) uygun değildir. Özel ek binalar da 9 (%60) uygun, 6 (%40) uygun değildir. Sonuç olarak 244 (%81,3) binanın zemininin kaymayan malzemeden yapıldığı, 56 (%18,7) binanın da gereken standartlarda olmadığı görülmüştür.

Tablo 21. Kapı eşikleri engellilerin rahat geçişine uygun olma durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	146	%79,3	13	%76,5	67	%79,8	12	%80	238	%79,3
Hayır	38	%20,7	4	%23,5	17	%20,2	3	%20	62	%20,7
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Kamu ana binaların da 146 (%79,3) uygun, 38 (%20,7) uygun değildir. Kamu ek binalarında 13 (%76,5) uygun, 4 (23,5) uygun değildir. Kamu ana ve ek binalar karşılaştırıldığında da kamu ana binalarında bariz bir farkla uygunluk söz konusu olmaktadır. Özel ana binalar da ise; 67 (%79,8) uygun, 17(%20,2) uygun değildir. Özel ek binalar da 12 (%80) uygun, 3 (%20) uygun değildir. Özel ana ve ek binalar karşılaştırıldığında da özel ana binalarda uygunluğun yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak %79,3'ü engellilerin geçişine uygun olduğu, %20 'sininde uygun olmadığı görülmüştür.

Tablo 22. Bütün koridorlarda engellerin rahat gezmesini sağlayacak trabzanların bulunma durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	10	%5,4	0	%0	0	%0	0	%0	10	%3,3
Hayır	174	%94,6	17	%100	84	%100	15	%100	295	%96,7
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Kamu ana binaların da 10 (%5,4) uygun,174 (%94,6) uygun değildir. Kamu ek binalar da 0 (%0) uygun, 17(%100) uygun değildir. Kamu ana binaların ek binalara göre engellilere uygunluğu, bu durumda daha fazladır. Özel ana binalara da 0 (%0) uygun, 84 (%100) uygun değildir. Özel ek binalarda 0 (%0) uygun, 15(%100) uygun değildir. Özel ana ve ek binalar da hiçbir şekilde uygunluk gözlemlenmemiştir. Sonuç olarak 295 (%96, 7) binada istenilen standart da olmadığı görülmüştür.10(%3,3) gibi küçük bir oranda uygun olduğu gözlenmiştir.

Tablo 23. Engelliler için özel hazırlanmış acil durum çıkışı olma durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	6	%3,3	0	%0	2	%25,0	0	%0	8	%2,7
Hayır	178	%96,7	17	%100	82	%28,1	15	%100	292	%97,3
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Kamu ana binaların da 6 (%3,3) uygun, 178 (%96,7) uygun değildir. Kamu ek binaların 0 (%0) uygun, 17 (%100) uygun değildir. Özel ana binalar da ise 2 (%25,0) uygun, 82 (%28,1) uygun değildir. Özel ek binalar da ise 0 (%0) uygun, 15 (%100) uygun değildir. Sonuç olarak ve özel binaların çoğunda (%97,3) acil durum çıkışının engellilere uygun olmadığı görülmüştür.

Tablo 24. Bina acil durum çıkışlarında engellinin çıkışını kolaylaştıracak rampa ve kapı gereken uygunlukta olma durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	2	%1,1	0	%0	1	%5,9	0	%0	3	%1
Hayır	182	%98,9	17	%100	83	%94,1	15	%100	297	%99
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Kamu an binaların da 2 (%1,1) uygun, 182 (%98,9) uygun değildir. Kamu ek binalarında 0 (%0) uygun, 17 (%100) uygun değildir. Özel ana binalarda ise 1 (%5,9) uygun, 83 (%94,1) uygun değildir. Özel ana binalar da 0 (%0) uygun, 15 (%100) uygun değildir. Sonuç olarak; 297(%99) binanın engellilere uygun olmadığı görülmüştür. Sadece 3(%1) binanın uygun olması acı veren bir sonuçtur.

Tablo 25. Herhangi bir acil durumda veya yangın tehlikesinde imdat çıkışı, kapıların asgari genişlikleri, düşük eşikler ve kaçınılması gerekli basamakların uygunluk durumu

	Kamu ana bina		Kamu ek bina		Özel ana bina		Özel ek bina		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	2	%1,1	0	%0	0	%0	0	%0	2	%0,7
Hayır	182	%98,9	17	%100	84	%100	15	%100	298	%99,3
Toplam	184	% 100	17	%100	84	% 100	15	%100	300	%100

Kamu ana binaların da 2 (%1,1) uygun, 182 (%98,9) uygun değildir. Kamu ek binalarda 0 (%0) uygun, 17 (%100) uygun değildir. Özel ana binalarda 0 (%0) uygun, 84 (%100) uygun değildir. Özel ek binalarda ise; 0 (%0) uygun, 15 (%100) uygun değildir. Sonuç olarak; 298 (%99,3)

gibi bir sonuçla binaların herhangi bir acil durumda veya yangın tehlikesinde imdat çıkışı, kapıların asgari genişlikleri, düşük eşikler ve kaçınılması gerekli basamakların uygunluk durumunun sözkonusu olmadığı gözlenmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Birçok unsuru bir arada barındırması gereken, engellilerin yaşam alanlarındaki hareketlerini kolaylaştırabilme olgusu; binaya girmeden başlayan bir gerçekliktir.

Öncelikle bina araç park yerinden başlayarak adım adım tüm alanlar incelendiğinde, Elazığ genelinde 300 bina üzerinde yapılmış olan çalışmada, incelenen mekânlarda, %11 oranında engelli araç park yerinin mevcut olduğu görülmüştür. Tahsisi en kolay mekânlar olmasına rağmen, engelli araç park yerinin böylesine düşük bir düzeyde bulunması, oldukça düşündürücü niteliktedir. Orakcı (2010), çalışmasında, Van ilinde incelediği binalarda mevcut otoparkların ancak % 7,2 sinin engelliler için tam uygun olduğu sonucuna ulaşmıştır (Orakcı, 2010). Binaların giriş merdivenlerine ilişkin yapılan tespitite ise, engellilere olan uygunluğun % 62,3 olarak genel duruma oranla yüksek denilebilecek bir seviye çıktığı söylenebilir. Binaların % 40,5' unun girişinde rampa vardır; ancak bunun % 31,5'lik bir kısmı standartlara uygun niteliktedir. Orakcı'nın (2010), çalışmamıza benzer olan çalışmasında, Van ilinde incelediği bina giriş merdivenlerinin ana giriş bölümlerinde binaların % 96,2'sindemerdiven olduğu, bu merdivenlerden % 12,7'sinin tam uygun, %57'sinin yetersiz, %26,6'sının ise hiç uygun olmadığı sonucuna varılmıştır. Benzer şekilde, çalışma kapsamındaki 79 binanın % 60,8' inde rampa bulunmadığı belirlenmiştir. Bina arazisi içinde rampası bulunan (% 39,2) binaların % 1,3'ünde rampaların tam uygun, % 15,2'sinde yetersiz,% 22,8' in de ise hiç uygun olmadığı belirlenmiştir. Rampa eğimlerinin% 6,3'ü, rampaların başında ve sonunda düzenlenen sahanlık alanlarının da% 10,1'i tam uygun olarak tespit edilmiştir. Düzenlenmiş olan rampaların % 86,1'inde kenarlık, %78,5'inde de tırabzan bulunmamaktadır (Orakcı, 2010). Bu bulgulardan da anlaşılacağı gibi,

Van örneklemiyle kıyasladığımızda bina giriş merdivenlerinin engellilere uygunluğunun Elazığ' da Van iline göre daha yüksek bir oranda olduğu gözlenmiştir. Öte yandan, rampalarda Elazığ ilinin, Van iline göre daha iyi durumda olmasına rağmen, genel olarak binalarda engelliler için uygun tasarım ve donatı yapılmadığı görülmektedir.

Merdiven basamak renklerinin seçilebilir zıt renkli, çıkışları kolay ve güvenli olması ve yükseklik, derinlik ve trabzanlar açısından engellilere uygunluğunun %1,4 gibi çok düşük bir düzeyde olduğu görülmektedir.

Kamu binalarında yön/yol bulma hususunda koridorların çok sıkıntı yaşanan yerlerdir. Koridorda duvarların ve zeminin aynı renkte olması ve genel aydınlatmanın kullanılması bu yerlerin, özellikle görme engelli insanlar ve yaşlılar tarafından algılanmasını zorlaştırmaktadır (Olguntürk, 2007).

Yukarıda ifade edilen olumsuz durumlara rağmen binaların giriş katında bulunan bölümlere basamaksız ve rampasız ulaşılabilme oranı % 73,3 ile yüksek bir düzeyde uygunluk ile tespit edilmiştir. Ama buna karşın zeminlerin uygunluğu ise daha düşük bir düzeyde % 65 olarak bulunmuştur. Bu durum genel olarak ana unsurların belirginleştirildiği ama detaylar noktasındaki asıl gereklilik ve işlevselliğin yer aldığı hususlarda ise düşük olduğu ifade edilebilir. Binaların genelinde asansörün bulunma oranı % 23,3 iken bu asansörlerin engellilere uygunluk oranı % 9,3'tür. Binalarda engellilere uygun asansörlerin var olma oranı aslında % 2,4 gibi gayet düşük bir düzeydedir. Benzer şekilde, asansör içi düzene bakıldığında da durum farklı olarak tespit edilmemiştir. Asansör düğmelerinin engellilerce ulaşılabilir olma durumları var olan asansörler içinde % 8,3 iken bu durum tüm binalar içinde yaklaşık % 2'dir. Görme engelliler için durum daha düşük oranda, % 8 iken, genel içindeki durum % 2'nin de altında bir orana sahiptir. Yani uygulama yapılan 300 binanın en fazla altısında görme engelliler için avantajlı bir yapıya sahiptir.

Asansörlerin iç dizaynı bakımından engellilerin tutunabileceği trabzanların mevcudiyet oranı % 13 iken, bu durum genel bir tasarım unsuru olarak değerlendirilebilir. Zira engellilere yönelik bir düşünce ile

yapılmış olsaydı diğer unsurları da dikkate almaları gerekirdi şekline ifade edilebilir. Aynı şekilde engelli olmayıp da rahatsızlık durumuna bağlı olarak da insanlar trabzanları kullanabilmektedir ve bu sebeple yer alabilmektedir. Dolayısıyla trabzanların varlığı engelliler için tasarım yapıldığı anlamına gelmez.

Atıcı (2009), yaptığı çalışmada: Engellilerin gidilen hiçbir kamu kurum ve kuruluşunda engelliler için tasarımların bulunmadığını, resmi dairelerde engellilere yönelik uygulamalara gidilmesi ve ortopedik engelliler için ayrı asansörlerin yapılmasını istediklerini belirlemiştir. Engelli bireylerin % 81'i kamuya ait binalardan ve açık alanlardan yararlanamamaktadır. Tekerlekli sandalye kullanan engelli bireyler, bazı kamu kurumlarında asansör bulunmamasından dolayı problemlerle karşılaşmaktadır. Görme engellilerin en büyük sorunu ise, kamu kurumlarında görme engellinin binayı rahatça tanınmasına imkân veren kabartmalı krokilerin bulunmamasıdır (Atıcı, 2007). Bu tespit, çalışmamıza ait sonuçların Ankara' da da görüldüğünü göstermektedir.

Bina içlerinde engellilere yönelik danışma merkezlerinin yokluğu ciddi bir düzey olan % 93,3 oranındadır. Binalarda yer alan lavaboların uygunluk durumları %18 düzeyinde tespit edilmiştir. Lavaboların genel durumu olarak artık günümüz dünyasında yer alan dizaynlar da engellilere yönelik olmaktan öte bir durum olarak değerlendirilebilir. Bu mekânlarda yer alan tırabzanların mevcudiyeti de %14,7'dir ki bu oran genel içinde yaklaşık %3 gibi düşük düzeydedir. Benzer şekilde bahsedilen mekânların zeminlerinin kayganlık durumlarının engellilere yönelik olarak yapılmış olma durumu şeklinde değerlendirileme de oran olarak uygun lavabolar içinde %20,7 ve genel içindeki oranı yaklaşık %3,5'dur. Lavabolarda yer alan klozetlerin yüksekliklerinin engellilere olan uygunluk oranı %15 ve genel ölçüt içindeki oranı ise yaklaşık %2,7 gibi çok düşük bir düzeydedir. Bu mekânlarda engelliler için lavaboların klozet üzerinde yer alması gerekirken bu oran %8,3 olup genel içinde yaklaşık %2 gibi yok denecek bir orana sahiptir. Avrupa ülkelerine bakıldığında, kamu binalarında engelli tuvaletlerinin her yerde

yaygınlaştırıldığını görmek mümkündür. Bunlar genellikle kadın erkek ortak kullanılan tuvaletlerdir (<http://europeforvisitors.com>.2014).

Öztürk vd. (2008) Türk turizm endüstrisinin otel ve seyahat acentelerinde engellilerin ihtiyaçlarını karşılama yeteneklerini araştırdıkları çalışmalarında, otel ve seyahat acentesi yöneticilerinin görüşlerini almışlardır. Sonuç olarak Türk turizm endüstrisinin engelli müşteri pazarı için yeterince hazır olmadığı sonucuna varmışlardır. Özellikle kamu ve sivil kurumlarının engellilere yardım etmede etkili bir şekilde çalışmadığını da tespit etmişlerdir. Ayrıca, taşıma problemleri, çevresel düzenlemelerdeki yetersizlikler, nitelikli eleman ve otel mimarisinde engelliler açısından ulaşılabilirlik zorlukları ve yetersiz tasarımlar olduğunu da belirlemişlerdir. Bilhassa, asansörler, tuvaletler ve banyoların engelli turistler için uygun olmadığı sonucuna varmışlardır (Öztürk ve ark. 2008).

Elektrik düğmeleri, prizler ve cihazların kumanda düğmeleri 1 m. yüksekliğe monte edilmesi gerekirken %96,7 gibi bir oranda bu yükseklikten yukarıya monte edildiği ve dolayısıyla gereken standartlarda olmadığı, uygun olan bina oranının %3,3 gibi düşük bir değerde olduğu görülmüştür. Yine benzer şekilde bina içerisinde engellileri yönlendirebilecek sembollerin bulunma durumu, binalar çok yeni olmalarına rağmen, % 3,3 gibi çok düşük bir düzeydedir. Sayısal olarak uygun bina sayısı yaklaşık 10' dur. Bu uygun binalardan biri yeni havaalanı binasıdır. Binada uluslararası standartlara ulaşıldığı belirlenmiştir. İyi nitelikteki diğer binalar ise, engellilerin durumlarının dikkate alınma mecburiyetinin olduğu "Engelli Okullarına" ait binalardır.

Binaların uygunluk açısından ortaya çıkan olumlu tespitlerden biri, bina zeminlerinin kaymayan malzemelerden yapılmış olma oranının %81,3 gibi yüksek olmasıdır. Çünkü çoğu eski binaya ait zeminlerin betondan yapılmıştır. Eski binalardaki bu durum engelliler düşünülerek yapılmış değildir. Aslında bina yapım teknolojilerinin ve zamanın mevcut malzemeleriyle yapılmış olmasıdır. Dikkate değer bir durum yeni binalarda engelliler için kaygan olan zeminlerin varlığının fazla olmasıdır. Zeminlerin seramik vb. malzemeler ve yeni teknolojiler ile

yapılmış olması iyi bir görsellik ve estetik sağlasa da kayganlığı önleyici tedbirlerin alınmaması engellilerin dikkate alınmadığını göstermektedir.

Acil çıkışı, kapıların asgari genişlikleri, düşük eşikler ve kaçınılması gerekli basamaklar, engelliler için 298 (%99,3) gibi bir oranla uygun değildir. Bu durum özellikle, eski binalarda daha belirgindir.

Binaların koridorlarında yer alması gereken trabzanların uygunluğu %3,3'lük (10 bina) gibi yok denecek bir orandadır. Bu binalar için daha olumsuz olan durum ise bahsedilen 10 binada dahi bulunmayan 'Engellilere yönelik acil durum çıkışlarının' yokluğudur. Uygun tirabzanların bulunduğu 8 bina zaten engellilere yönelik merkezlerde yer almaktadır. Bu binalarda bile 'engellilere yönelik acil durum çıkışları' %1 oranındadır. Yine; acil durumlarda gerekli görülen diğer hususlardan biri olan imdat çıkışları, kapıların asgari genişlikleri, düşük eşikler ve basamaklarda uygunluk sadece iki binada tespit edilmiştir.

Atıcı'nın (2007), engelliler konusunda yaptığı çalışmasında çalışmamızla benzer sonuçlara vardığını elde edilen bulgular çerçevesinde görmekteyiz. Kamuya ait binalardan ve açık alanlardan yaralanabilme sorusuna çalıştığı engel grubunun verdiği cevaplar bir arada değerlendirildiğinde; konuyla ilgili soruya "evet yararlanabiliyorum" şeklinde cevap verenlerin oranı %19 iken "hayır yararlanamıyorum" şeklinde cevap verenlerin oranı % 81'dir (Atıcı, 2007). Bu sonuçları değerlendirdiğimizde görmekteyiz ki Ankara genelinde de engelliler göz ardı edilerek yaşam alanları dizayn edilmemektedir. Elazığ il merkezinde yaptığımız bu çalışmanın olumsuz yönlerinin çokluğu ile; yasaların çıkarmak tek başına yeterli olmadığı kontrol mekanizmasının daha önemli olduğu bu çalışma ile daha iyi anlaşılmıştır.

Kaynakça

- Kilimcioğlu, G.E.(2005). Tıbbi Ortamların ve İlişkilerin Engelli Kişilere Uygunluğunun Etik Yönden Değerlendirilmesi,Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana,1-2-33.(Adana, ss: 1-2-33).
- İBB Sağlık Daire Başkanlığı, (1988). Özürlünün El Kitabı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sağlık Daire Başkanlığı Yayınları No:7, Belbim A.Ş. İstanbul.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı, Devlet Denetleme Kurulu. T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, (2009). Faaliyetlerinin Denetimi ile Özürlü Bireyler, Yakınları ve Toplumun Bütün Kesimlerinde Özürlülük Konusunda Toplumsal Bilinç ve Duyarlılık Oluşturulması Amacıyla Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi ve Bu Tür Çalışmaların Düzenli ve Verimli Şekilde Yürütülmesi ve Geliştirilmesi İçin Alınması Gereken Tedbirler, 5, 3.
- Artar, Y. ve Karabacakoğlu, Ç. (2003). Türkiye'nin Verimlilik Merkezi Özürlülerin Toplumsal Gelişimine Yönelik Proje,Ortez ve Tekerlekli Sandalyenin Üretimi, Standartları ve Pazar Potansiyeli, Milli Produktivite Merkezi, Ankara, 21.
- Erişim:15 Haziran 2014. <http://www.elazig.bel.tr/elazig.php?CID=51>.
- Erişim:12 Haziran 2014 . <http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/tabloOlustur.do>
- Turel, H.S.,Yiğit. E.M. ve Altuğ,İ. (2007).Evaluation of Elderly People's Requirements in Public Open Spaces: A Case Study in Bornova District (Izmir, Turkey) BuildingandEnvironment 42, 2035–2045.
- TSD, 20065, Türkiye Sakatlar Derneği. (2006).Yerel Yönetimler İçin Özürlülere Yönelik Fiziki ve Mimari Düzenleme Kılavuzu.
- Soltania, S.H.K,Shamb, M.,Wangb. M. Ve Yaman, R. (2012). Accessibility forDisabled in PublicTransportation Terminal, Procedia- SocialandBehavioralSciences, 35, 89 – 96.
- Çağlar, S. (2012). Engellilerin Erişebilirlik Hakkı ve Türkiye'de Erişebilirlikleri, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 61, 2,541-598.

- TC. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı(2010).Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Ulusal Eylem Planı 2010-2011,28.
- Hazer, O. (2005). “Evde Kullanılan Araç- Gereç ve Ekipmanlar”. (Özürlüler İçin Ergonomik Bir Yaklaşım) ÖZ-VERİ T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Hakemli- Süreli Yayın, 2, 2.
- Erişilebilir Bir Türkiye İçin Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme YönetmeliğiErişim: 01 Mayıs 2014, <http://www.eyh.gov.tr/tr/24687/>).
- T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Hakemli- Süreli Yayın, C.2, S.2, 2005ÖİB, 2005: 137-138)
- Orakcı, H., (2010) Van İl Merkezindeki Kamu Binalarında, Özürlü İnsanlar İçin Var Olan Mimari Düzenlemelerin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van
- Olguntürk, N., (2007) Evrensel tasarım: Tüm yaşlılar, farklı yetenekler ve çeşitli insanlık durumları için tasarım, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 4Bülten 46/13-14.
- Atıcı, İ. (2007). Fiziksel Engelliler ve Kentsel Mekanın Kullanımı, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, 6.
- Accessible Switzerland Erişim :20.08.2014 http://europeforvisitors.com/switzaustria/articles/accessible_switzerland.htm
- Ozturk, Y.,Yayli, A. ve Yesiltas M., (2008). Is theTurkishTourismIndustry Ready for a DisabledCustomer’s Market, TheViews of Hotel and Travel Agency Managers Tourism Management, 29, 388.

Public and Private Sector Service Institution Buildings for Disabled Individuals and Organizations to Investigate Conformity (Elazığ Province Sample)

Abstract

We know that the dead line for the preparation of public areas by the standards for the disabled under the control of city municipalities is 01.07.2015. Therefore this study is dedicated to determine whether the public and private sector buildings in the city center of Elazığ are proper for the disabled individuals or not. With this aim 300 hundred public and private sector buildings were investigated within the city center.

In the study a building observation form consisting of 28 questions was developed by the researcher. Of the buildings were 184 public, 17 public extension, 84 private sector and 15 private sector extension buildings. Data from the forms were classified as n and % for classified variables.

From the results of the survey, 62,3 % of the entrance stairs are convenient to the standards for the disabled. 65 % of the floors are made of nonsliding materials. 79.3 % Of the door thresholds are easy to trespass.

The majority of ramps at the entrance of the public and private buildings (59.5 %) are inconvenient for the disabled. Entrance doors are also inconvenient in a rate of 71.7 %. The elevators are inconvenient for the use of the disabled in a percentage of 90.7. There is not any reception center for the disabled in 93.3 % of the buildings. Of the buildings 82% toilets and washbasins are inconvenient. Also the rooms were determined to be inconvenient in 95 % of the buildings like the wiring and plugs (96.7 %). Emergency exits are also very problematic in 97.3 % of the buildings examined.

As a result it was found that the private sector and public buildings have big insufficiencies for the disabled. The adjustment done later fort his group of people are also determined to be out of standards.

Key words: Disabled, designs for the disabled, public buildings, private sector buildings, achievability, standards